

Tässä liitteessä:

- **Lapsiystävällisen hallinto- ja toimintakulttuurin kehittämistyö Etelä-Pohjanmaan maakunnassa**
- **Kehittämistyön jatkumo hankkeen jälkeen**
- **Suosituksat jatkotoimenpiteiksi**
- **Lähteet ja materiaalit**

Lapsiystävällisen hallinto- ja toimintakulttuurin kehittämistyö Etelä-Pohjanmaan maakunnassa

Lapsen oikeuksia edistävä toimintakulttuuri oli LAPE muutosohjelman Toimintakulttuurin muutoksen eräs osatavoitteista. Sen projektisuunnitelmassa ”Lapsiystävällinen toimintakulttuuri” tavoitteena oli ottaa käyttöön lapsivaikutusten arviointi ja tuottaa välineitä lapsilähtöiseen budjetointiin sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä palveluiden seurantaan.

Tavoite:

Lapsiystävällisen hallinto- ja toimintakulttuurin esille tuominen ja jalkauttaminen sekä toimintamallinen (mm. lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi) käyttöönotto osaksi kunnallista päätöksentekoa pilottialueilla.

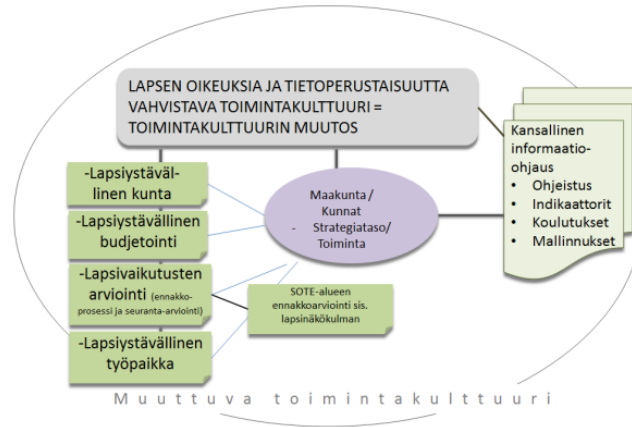
Etelä-Pohjanmaan LAPE oli alustavissa neuvotteluissa muiden maakuntien joukossa UNICEF:n kanssa kesän 2017 alussa mahdollisesta osallistumisesta kansalliseen Lapsiystävällinen maakunta -pilottiin. Etelä-Pohjanmaan maakunnasta ei ollut valmiutta lähteä mukaan tähän kehittämistoimintaan, koska maakunnallista sote-rakennetta ei ollut vielä olemassa. Tästä syystä hankkeesta tehtiin suunnitelma viedä itsenäisesti lapsiystävällisen hallinnon ja toimintakulttuurin teemoja ja sisältöjä eteenpäin omien kehittämistoimintojen avulla.

Lapsiystävällinen hallinto- ja toimintakulttuuri on vahvasti kytköksessä lapsen oikeuksiin ja tietoperustaisuuden teemoihin ja sisältöihin: lapsen oikeuksista tiedottamiseen, yhteisen tietopohjan vahvistamiseen, osallisuuden vahvistamiseen, lapsivaikutusten arviointiin, lapsibudjetointiin sekä työn ja perheen yhteensovittamisen kysymyksiin. Tätä kokonaisuutta edistettiin Etelä-Pohjanmaalla seuraavien toimintojen avulla:

- maakunnallisen toimintakulttuurin muutos -työryhmän työskentelyssä
- teemoja vieden kuntien hallitukseen tai valtuustoihin
- pilotoimalla mm. osallisuuden edistämiseksi eri prosesseja sekä lapsivaikutusten arviointia
- kehittämällä maakunnallista lapsivaikutusten prosessimallia
- lapsivaikutuksen arvioinnin koulutuksella
- edistämällä perheystävällistä työpaikka- toimintakulttuuria (erilliset liitteet)

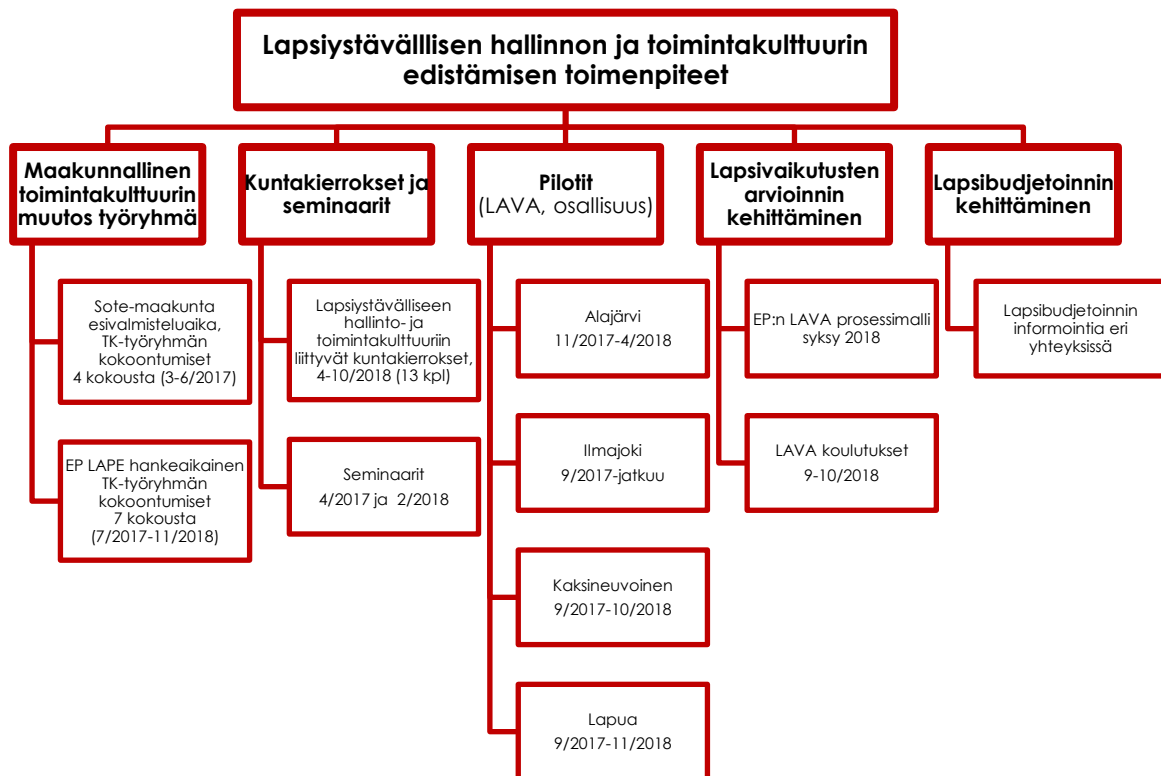
Alla olevassa kuvassa näkyy lapsen oikeuksia ja tietoperustaisuutta vahvistavan toimintakulttuurin kokonaisuus, johon lapsiystävällinen hallinto- ja toimintakulttuuri vahvasti kytkeytyy.

Kuva 1. Kehittämistoiminnan kokonaisuuden teemat.

Alla olevassa kuvassa näkyvät ne toimenpiteet, miten lapsen oikeuksia ja lapsiystävällistä hallintoa ja toimintakulttuuria on Etelä-Pohjanmaan LAPE-hankkeessa edistetty.

Kuva 2. Etelä-Pohjanmaan LAPE -hankkeen lapsiystävällisen hallinto- ja toimintakulttuurin edistämisen toimenpiteet.

Maakunnallisen toimintakulttuurin muutos –työryhmän työskentely

Ennen hanketyöntekijän rekrytointia hankkeen oli koottu Sote-maakuntaudistuksen ensimmäisen valmisteluvaiheen ajaksi toimintakulttuurin kokonaisuuteen oma työryhmä. Toimintakulttuurin muutos -työryhmä koostui sivistystoimen (varhaiskasvatus, erityisopetus, koulun oppilashuolto, nuorisotoimi), terveydenhuollon, sosiaalityön, Pohjoslaismaakuntien sosiaalialan osaamiskeskuksen, Seinäjoen ammattikorkeakoulun ja terveyden edistämisen toimintayksikkö Aksilan (EPSHP) sekä JYTY:n edustujista.

Tehtävänä työryhmällä oli jäsentää jo aikaisempaa maakunnassa tehtyä kehittämistyötä sekä selvittää nykytilaa lapsiystävällisen hallinto- ja toimintakulttuurin kansallisten teemojen näkökulmasta kuten osallisuus, lapsivaikutusten arviointi, lapsibudjetointi, perheystävällinen työpaikka sekä yhteen sovittava johtaminen. Hanketyöntekijä toteutti **alkukartoituksen** keväällä 2017, joka liittyi lasten ja nuorten huomioimiseen ja lapsivaikutusten arviointiin lapsiin kohdistuvassa päätöksissä ja toimenpiteissä. Kartoituksessa nousi esille, että lapsen näkökulmaa päätöksenteossa huomioidaan jonkin verran, esimerkkeinä kunnan/kaupungin strategiat, hyvinvointikertomukset sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat. Lapsiperheet voivat osallistua joillakin alueilla esim. lapsiperheiden käyttäjäneuvoston toimintaan ja nuoret nuorisovaltuustojen kautta. Nuorisovaltuustojen jäsenet voivat osallistua myös paikoitellen eri lautakuntien kokouksiin. Lapsiystävällistä kuntamallia ei ollut käytössä eikä lapsivaikutusten arviointia juuri toteutettu. Lapsivaikutusten arviointiin toivottiin maakunnallista yhteistä toimintamallia.

Työryhmä kokoontui 4 kertaa keväällä 2017 ja sinä aikana laadittiin sote- ja maakuntavalmistelu esiselvitysvaiheeseen [raportti](#), jossa huomioitiin kansallisten kehittämistavoitteiden mukaiset kehittämisosioiden kuvaukset ja esitettiin jatkotoimenpiteet. Toimintakulttuurin muutos -työryhmän kokoonpano laajennettaessa syksyllä 2017 huomioitiin maakunnan eri alueiden edustus sekä järjestöt ja hiippakunta. Uudella kokoonpanolla toimintakulttuurin muutos työryhmä on kokoontunut 7 kertaa seuraavien teemojen ympärillä:

Taulukko 1. Toimintakulttuurin muutos työryhmän käsiteltävät teemat

Kokouspvm	Käsitellyt teemat ja aiheet
25.10.2018	<ul style="list-style-type: none"> Uudelleen muotoutuneen toimintakulttuurin muutos työryhmän organisoituminen Tavoitteiden ja määritelmien avaaminen
12.1.2018	<ul style="list-style-type: none"> SeAMK & SONet BOTNIA:n yhteisen osahankkeen esittely LAPEn kansalliset kuulumiset ja tavoitteiden vieminen osaksi maakuntastrategiaa Luo luottamusta – suojele lasta verkkokoulutuksen esittely Toimintakulttuurin muutoksen seminaarin sisällöt
20.3.2018	<ul style="list-style-type: none"> Seminaarin palaute Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi selvityksen esittely LAVA –lapsivaikutusten arviointi, kokemuksia pilotista
28.5.2018	<ul style="list-style-type: none"> Arviointiakvaario
7.9.2018	<ul style="list-style-type: none"> Työskentelyä Lapsivaikutusten arvioinnista Lapsibudjetointi
24.10.2018	<ul style="list-style-type: none"> Osallisuus: maakunta-kunta, Lape SeAMK & SONet BOTNIA:n osahankkeen osallisuusfoorumien esittely Perheystävällinen työpaikka
30.11.2018	<ul style="list-style-type: none"> SeAMK & SONet BOTNIA:n osahankkeen esittely Hankkeen tuotosten esittely

Kuntakierrokset ja seminaarit

Lapsiystävällisen hallinto- ja toimintakulttuuriin liittyviin teemasisältöihin painottuvat kuntakierrokset hankkeen alkuvaiheessa kohdistuivat muutamien kuntien/alueiden (Kaksineuvoinen, Kurikka, Ilmajoki, Seinäjoki, Järvi-Pohjanmaa) Lape/LaNuPe -työryhmiin. Myös maakuntaan kaikille yhteistoiminta/kuntien alueille koottujen perhekeskustyöryhmiin suuntatuneilla kierroksilla näitä teemoja pidettiin yllä.

Kuntavierailut ja luottamushenkilöille tiedottaminen

Johtamisen näkökulma nähtiin alun alkaen erittäin tärkeänä sitouttajana, jolla voidaan viedä lapsiystävällistä hallintoa ja toimintakulttuuria omassa kunnassa eteenpäin. Hanketyöntekijä oli yhteydessä Etelä-Pohjanmaan kuntiin (17+1) keväällä 2018 mahdollisten kuntavierailujen onnistumiseksi luottamushenkilöjohdolle. Kuntakierrokset toteutettiin pääosin keväällä 2018 ja ne tehtiin yhteisesti LAPE muutosagentin kanssa. Syksyllä 2018 toteutuneista viidestä kuntakierroksesta LAPE muutosagentti oli mukana kahdessa ja kolme toteutui hanketyöntekijän toimesta. Yhteensä kuntakierroksella oli kuntien luottamushenkilöitä ja viranhaltijoita paikalla noin 245 hlöä. Kuntakierrokset toteutuvat seuraavasti:

Taulukko 2. Toteutuneet vierailut kunnan hallitukseen/valtuustoihin.

Kunta	Pvm	Kohde
Seinäjoki	ma 9.4.2018	kaupunginhallitus
Karjajoki	ma 23.4.2018	kunnanhallitus
Kauhava	ma 7.5.2018	kaupunginhallitus
Kauhajoki	ma 14.5.2018	kaupunginhallitus
Teuva	ma 14.5.2018	kunnanhallitus
Isokyrö	ma 21.5.2018	kunnanhallitus
Lapua	ma 28.5.2018	kaupunginvaltuusto
Evijärvi	to 31.5.2018	iltakoulu
Alavus	ma 13.8.2018	kaupunginhallitus
Alajärvi	to 16.8.2018	kaupunginhallitus
Vimpeli	ma 1.10.2018	kunnanvaltuusto
Soini	ma 22.10.2018	kunnanhallitus
Lappajärvi	ma 29.10.2018	valtuuston iltakoulu

Kuten taulukosta 2 näkyy, Ilmajoelle, Isojoelle, Kuortaneelle, Kurikkaan ja Ähtäriin käynnit eivät toteutuneet. Kuntavierailujen teemat noudattivat siis lapsiystävällisen hallinto- ja toimintakulttuurin teemoja:

- Mitä LAPE:ssa tavoitellaan?
- Yhteinen lapsikäsitys
- Lapsen oikeudet

- Yhteisen tietopohjan vahvistaminen
- Lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi
- Osallisuuden vahvistaminen, myös päätöksenteossa

Osittain kuntavierailujen tuotoksena voidaan todeta, että Seinäjoen kaupunginhallitus haki 2018 ja pääsi Unicefin [Lapsiystävällinen kunta](#) -malliin. Asiaa avusti osittain toimintakulttuurin muutoksen hanketyöntekijä, mutta kaupunginhallituksen jäsenten oma aktiivisuus oli merkittävä. Sparraus alkaa vuoden 2019 alussa. Yhteyshenkilönä Seinäjoella on jatkossa nuorisotoimenjohtaja ja Seinäjoen kaupungin johtoryhmä toimii koordinaatioryhmänä.

Seminaarit

Hankekauden alkuvaiheessa 25.4.2017 pidettiin myös toimintakulttuurin muutokseen ja lapsivaikutusten arviointiin keskittyvä seminaari *"Yhdessä eteenpäin! Monialainen toimintakulttuurin muutos"*, jonne osallistui 90 lapsiperhepalveluissa olevia toimijoita.

Toimintakulttuurin muutokseen keskittynyt *"Toimintakulttuurin "tomutus" – kohti uudistuvia lasten ja perheiden palveluja kunnissa ja maakunnassa"* – seminaari 9.2.2018 keskittyi tuomaan taas vaikuttavuuteen ja tietopohjaan, lapsen oikeuksiin ja johtamiseen sekä lapsiystävällisen kuntaan ja maakuntaan, lapsibudjetointiin ja lapsivaikutusten arviointiin liittyviä puheenvuoroja ja tietoutta. Seminaariin osallistui kuntien ja kuntayhtymien lapsiperhepalveluista vastaavia luottamushenkilöitä, kuntajohtoa sekä maakuntahallinnon johtoa sekä muita lapsiperhepalveluiden ammattilaisia yhteensä 171 henkilöä. Seminaarin ohjelma ja aineisto löytyy [täältä](#).

Lapsiystävällisen toimintakulttuurin pilotit

Lapsiystävällisen toimintakulttuurin vahvistamiseksi ja testaamiseksi haettiin syksyllä 2017 eri viestintäkanavia hyödyntäen kuntia ja yhteistoiminta-alueita pilottialustoiksi. Näihin pilottikokeiluihin ilmoitautuivat Alajärvi, Ilmajoki, Kaksineuvoinen (Kauhava, Evijärvi, Lappajärvi) sekä Lapua. Tarkemmat painopisteet pilotteihin tehtiin yhdessä kuntien esittämien toiveiden mukaan. Alajärvellä, Ilmajoella ja Kaksineuvoisessa päädyttiin lapsivaikutusten arvioinnin edistämiseen ja kokeiluihin. Lapualla painopisteenä oli osallisuuden vahvistaminen. Toiveena Lapualla olisi saada lapualainen osallisuuden polku, jotta lapsen ääni olisi vahvemmin huomioitu päätöksenteossa. Hankkeen toimesta pidetty 9.2.2018 tuli olla taustoitukseksi piloteissa tehtäviin kokeiluihin.

Alajärvi: Lapsivaikutusten arviointi toiminta- ja toimitilaverkkoselvityksen yhteydessä

Alajärven pilotin suunnittelutyö aloitettiin pienellä työryhmällä (varhaiskasvatuspäällikkö, sivistystoimenjohtaja, hanketyöntekijä) marraskuun lopulla 2017, jossa päädyttiin toteuttamaan ja testaamaan lapsivaikutusten arviointia osana esiopetuksen ja alakoulujen perusopetuksen toiminta- ja toimitilaverkkoselvitystä. Lapsivaikutusten arvioinnissa päädyttiin kartoittamaan oppilaiden, henkilöstön ja huoltajien näkemyksiä päätettävässä olevasta asiasta. Pilotin tarkempi suunnittelutyö vastuineen toteutettiin vuoden 2018 alussa. Varhaiskasvatuspäällikkö laati lapsivaikutusten arvioinnista

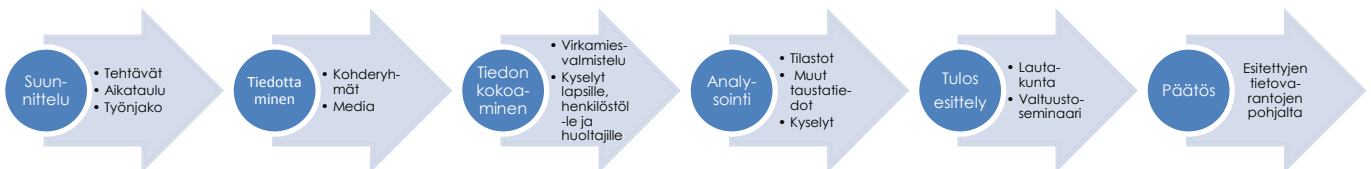
yleisen [tiedotteen](#) sekä vanhemmille että medialle tammikuun 2018 lopulla. Taustamateriaali koottiin virkamiestyönä sivistystoimenjohtajan ja talouspäällikön toimesta.

Lapsille, huoltajille ja henkilöstölle suunnatun kyselyn kysymyksiä pohdittiin työryhmän ja THL:n projektipäällikön avustuksella lapsen oikeuksien ja hyvinvoinnin sekä perusopetuksen näkökulmasta. Kysymyksissä korostuivat lapsen oikeus osallisuuteen, lapsen etuun, yhdenvertaisuuteen sekä hyvään kasvuun ja kehitykseen. Perusopetuksen laatu, terve oppimisympäristö ja oppilashuolto nousivat myös kysymysten taustoittajatekijöiksi. Lapsille kohdennettuiden sähköisten kyselyiden tueksi varhaiskasvatuspäällikkö laati lapsiystävällisen [PowerPoint esityksen](#), jonka avulla oppilaat saivat tietoa, mihin ovat vaikuttamassa ja miksi heidän näkemykset ovat tärkeitä. Opettajat saivat ohjeeksi käydä tämä esitys oppilaiden kanssa läpi ilman ylimääräistä vaikuttamisen oppilaiden mielipiteisiin. Sähköiset kysymykset laadittiin mahdollisimman lapsiystävälliseen muotoon (google formsin hymiöt).

Sähköiset kyselyt lapsille, huoltajille ja henkilöstölle toteutettiin helmikuulla 2018. Vastauksia lapsilta tuli yhteensä 781, huoltajilta 270 ja henkilöstöltä 69 vastausta, eli yhteensä 1120 vastausta. Varhaiskasvatuspäällikkö ja sivistystoimenjohtaja analysoivat vastaukset ja ne esiteltiin muun taustamateriaalin lisänä sivistyslautakunnassa sekä valtuustoseminaarissa maaliskuulla 2018. Suunnitelmana on, että lapsivaikutusten seuranta-arviointi toteutetaan 2020.

Alajärven mallista toteuttaa lapsivaikutusten arviointi ovat olleet kiinnostuneita myös Kurikan kaupunki ja Lappajärven kunta. Alajärven kaupunki on vienyt lapsivaikutusten arvioinnin sivistystoimen toimintasuunnitelmaan. Alla olevaan prosessikaavioon on avattu lapsivaikutusten arviointiprosessi Alajärvellä.

Kaavio 1. Alajärven toiminta- ja toimitilaverkkoselvityksen prosessi

Alajärven pilotin prosessi ja sen materiaalit sekä kokonaisuus on selvitetty erillisraportissa: Lapsivaikutusten arviointi Etelä-Pohjanmaalla (liite).

Ilmajoki: Lapsivaikutusten arviointi palveluverkkoselvityksen yhteydessä

Ilmajolle koottiin alkusyksystä 2017 koordinaatioryhmä, joka pohti omaa lapsiystävällisen hallinto- ja toimintakulttuurin näkökulmaa. Työryhmän kanssa sovittiin, että pilotti keskittyy lapsivaikutusten arvioinnin toteuttamiseen palveluverkon osalta varhaiskasvatuksessa ja koulutoimessa.

Palveluverkkoselvityksen osalta Ilmajolle koottiin sivistystoimenjohtajan koordinoimana työryhmä, jossa olivat edustettuina varhaiskasvatus- ja sivistysjohtaja, kaavoitusjohtaja, kiinteistörakennusmestari, tekninen johtaja, rehtoreita, henkilöstön edustaja sekä luottamushenkilöitä. Työryhmä sai kutsua

asiantuntijoita kokouksiinsa. Palveluverkkoselvityksen suunnitelma käynnistyi keväällä 2018 ja työryhmä aloitti toimintansa kesällä 2018. Palveluverkkoselvityksen tausta löytyy [täältä](#).

Lapsivaikutusten arviointia päädyttiin pilotin alussa toteuttamaan lapsille suunnattujen kyselyiden, mutta myös huoltajille että henkilöstölle suunnattujen kyselyiden pohjalta. Työryhmä päätyi siihen, että luottamushenkilöt laativat huoltajille kysymykset ja henkilöstölle henkilöstön edustaja. Työryhmä sai kommentoida kysymyksiä. Kyselyt toteutettiin Wilman kautta. Oppilaita on kuultu oppilaskuntien hallitusten kautta, joiden kanssa on tehty SWOT-analyysi.

Ilmajoen pilotti on kesken hankkeen päättymisen jälkeen. Varhaiskasvatuksen palveluiden osalta kokonaisselvitystä ei ole tehty eikä huoltajia, henkilöstöä tai lapsia ole kuultu. Kokonaiskuvaa ja merkitystä lapsivaikutusten arvioinnista ei näin ollen voida muodostaa vielä tässä vaiheessa.

Koska Ilmajoki oli eräs pilottikunnista, heille tarjottiin lapsivaikutusten arvioinnin koulutusta paikallisesti. Koulutus toteutui syyskuulla 2018.

Kuntayhtymä Kaksineuvoinen: Lapsivaikutusten arviointi

Kuntayhtymä Kaksineuvoinen oli kiinnostunut myös osallistumaan lapsiystävällisen hallinto- ja toimintakulttuurin pilotointiin. Hanketyöntekijä tapasi syksyllä 2017 kuntayhtymän johtoryhmää ja esitteli pilotin eri mahdollisuuksista. Johtoryhmä esitti lapsiystävällisen toimintakulttuurin laajentamista myös alueen kunnille, josta käytiin keskustelu alueen LaNuPe -johtoryhmässä marraskuussa 2017. Tuolloin kunnat eivät löytäneet sillä hetkellä sopivia kohteita, missä esimerkiksi lapsivaikutusten arviointia voitaisiin toteuttaa vaan päädyttiin yhteisesti kokeiluun esimerkiksi perhekeskuskehittämisen yhteydessä. Kohteen valinnasta käytiin keskustelua alkuvuodesta 2018. Tuolloin kuitenkin lopputulema oli, ettei senhetkisen kehittämisprosessin vaiheessa lapsivaikutusten arvioinnin toteuttamisen kohdetta löydy.

Alueella oltiin kuitenkin kiinnostuneita lapsiystävällisen hallinnon ja toimintakulttuurin edistämisestä ja toivottiin hankkeen jalkautuvan ja tiedottavan tästä kokonaisuudesta luottamushenkilöille ja johtaville viranhaltijoille. Tästä syystä toteutettiin vierailut alueen kuntiin keväällä 2017 - syksyllä 2018 (Kauhavan kunnanhallitus, Evijärven iltakoulu, Lappajärven valtuuston iltakoulu) sekä erillinen vierailu lapsivaikutusten arvioinnin prosessin avaamiseen liittyen alueen LaNuPe -ryhmään syksyllä 2018. Toteutettiin myös alueelle kohdennettu oma koulutus lapsivaikutusten arvioinnista lokakuulla 2018.

Kaksineuvoisen alueen yksittäiset viranhaltijat ja luottamushenkilöt ovat olleet asiasta kiinnostuneita, mutta kokonaiskuvaa ja merkitystä lapsiystävällisen hallinnon kehittymisestä ja esimerkiksi lapsivaikutusten arvioinnin edistymisestä ei voida muodostaa.

Lapuan kaupunki: lasten osallisuuden vahvistaminen

Lapuan kaupungin sivistys- ja perustuvan kanssa käytiin neuvottelu pilotin aloittamiseksi ja kohdentamiseksi syyskuulla 2017. Lapuan kaupungin sivistyslautakunnan [päättöksen](#) mukaan pilotin avulla saadaan lapualainen toimintamalli siitä, miten lapualaiset lapset ja nuoret voivat osallistua heille tarkoitettujen palveluiden suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen sekä voivat vaikuttaa muutenkin heille itselleen tärkeisiin asioihin.

Pilotin ensimmäisessä vaiheessa hanketyöntekijä oli mukana oppilaiden vaikutusmahdollisuuksien vahvistamiseen liittyvässä prosessissa, jossa kolmen (Liuhtari, Ritämäen) koulun oppilaiden näkemyksiä huomioitiin osana koulujen tilaohjelma-/rakennusprojektia. Liuhtarissa ja Ritämäen koulujen oppi-

laiden näkemykset huomioitiin uusien koulujen ulko- ja sisätilaratkaisuiksi. Kouluilla oli ideointi- ja suunnittelupäivä (aivoriihi, piirtäminen) lokakuulla 2017 yhdessä henkilöstön kanssa. Koulujen oppilaskunnat esittivät 4-5 tärkeintä ehdotusta huomioitavaksi sisä- ja ulkotiloja suunniteltaessa. Hautasen erityisopetusyksikössä marraskuun ideointipäivästä tehtiin kooste hyödynnettäväksi suunnittelu-toimikunnassa. Koulujen tilaohjelmaan liittyvä lehtijuttu julkaistiin [Lapuan Sanomissa](#) 10.10.2017.

Pilotin toisessa vaiheessa tammikuulla 2018 sivistystoimi esitti toiveen myös toisen asteen oppilaiden näkemysten selvittämiseksi uuden koulukampuksen osalta. Helmikuulla 2018 toisen asteen (Sedu, lukio ja Seurakuntaopisto) rehtoreiden kanssa sovittiin, että hanketyöntekijä jalkautuu oppilaskuntien hallituksiin tai muihin vastaaviin kevään aikana. Rehtorit toivoivat painotettavan oppilaiden osallisuuden vahvistamiseen liittyvää sisältöä keskusteluissa. Hanketyöntekijä kävi tapaamassa maaliskuulla Lapuan Sedun opiskelijaforumissa, huhtikuulla lukion opiskelijakunnan hallitusta ja toukokuulla Seurakuntaopiston opiskelijayhdistyksen hallitusta. Tapaamisten jälkeen lähetettiin sivistystoimeen tietoa opiskelijoiden antamasta viestistä, mutta varsinainen yhteinen palautetilaisuus pidettiin kesäkuulla 2018 sivistystoimen ja rehtoreiden kanssa. Tapaamisessa päädyttiin kytkemään nuorisotoimi ja nuorisovaltuusto tiiviimmin osaksi opiskelijoiden (hallitukset) vaikuttamismahdollisuuksia sekä nuorisovaltuuston nivominen vahvemmin osaksi päätöksentekoa (luottamuselimiä). Sovittiin myös, että sivistystoimi vie osan asioita suoraan rehtoreiden kokouksissa eteenpäin.

Pilotin kolmannessa vaiheessa Lapuan kaupunki oli kiinnostunut kehittämään Lasten Parlamentti -toimintaa osaksi lapualaista lasten osallisuuden ja vaikuttamisen polkua. Tämän käynnistämiseksi Lapuan kaupunki sai testamenttirahoitusta. Sivistyslautakunta teki asiasta [päätöksen](#) 5.4.2018 olevassa kokouksessa ja toiminta päätettiin käynnistää elokuulla 2018. Toiminnasta ovat vastuussa vastuuopettaja ja nuorisonohjaaja. Lasten Parlamentin hallitus muodostuu koulujen oppilaskuntien puheenjohtajistosta, joka kokoaa asioita suuristuntoon. Lasten Parlamentin hallitus vieraili Tampereella tutustumassa sikäläisen Lasten Parlamentin toimintaan. Ensimmäinen suuristunto järjestettiin Lapuan kaupungin valtuustosalissa Lapsen oikeuksien päivänä 20.11.2018. Tapahtumaan osallistui lähes 100 lasta, kaupunginhallitus sekä asiantuntijoita ja toiminnan tukijoukkoja. Tapahtuma sai runsasta mediajulkisuutta, ja se noteerattiin [YLE 1:n uutisissa](#), maakuntalehti [Ilkassa](#) sekä [Lapuan Sanomissa](#).

Edellä mainittujen toimenpiteiden lisäksi Lapualla hanketyöntekijä oli alustajana marraskuussa 2017 Lapuan nuorisotoimen järjestämässä nuorisovaltuuston kuulemistilaisuudessa, jossa paikalla oli nuorisovaltuuston jäseniä, viranhaltijoita, koulujen rehtorit, lautakuntien, kaupunginhallituksen ja lautakuntien jäseniä.

Lapuan ollessa yksi lapsiystävällistä hallintoa ja toimintakulttuuria kehittävä pilotti, myös heille tarjottiin lapsivaikutusten arvioinnin koulutusta paikallisesti. Koulutus toteutui lokakuulla 2018.

Lapsivaikutusten arvioinnin muu kehittäminen

Hanketyöntekijä toteutti alkukartoituksen keväällä 2017 lapsiystävällisen toimintakulttuuriin liittyvien teemojen osalta. Kartoituksessa nousi esille tarve selkeälle Lapsivaikutusten arviointimallille, jonka käyttöönotto olisi helppoa. Lapsivaikutusten arviointia maakunnassa oli toteutettu harvakseltaan, usein viranhaltijoiden omana työnä, tosin myös kokemusta oli tullut myös lapsilta kysymisestä. Kuitenkin lapsivaikutusten arvioinnin tekeminen koettiin haastavana ja epämääräisenä.

Hankkeen aikana lapsivaikutusten arviointia ehdittiin toteuttaa paitsi piloteissa (Alajärvi, sivut 5-6), niin hanketyöntekijä auttoi myös Kurikan kaupungin kouluverkko selvityksen yhteydessä tehdyssä

lapsivaikutusten arvioinnin kysymysten asettelussa. Tämän lisäksi Lappajärvellä on valmistunut lapsivaikutusten arviointi osana yhteiskoulun rakentamista.

Joissakin kunnissa oli tehty valtuustoaloitteita (mm. Alavus) lapsivaikutusten käyttöönottamisesta lapsiin kohdistuvissa päätöksissä. Myös joidenkin kuntien lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmiin lapsivaikutusten käyttöönottaminen on kirjattu (mm. Seinäjoki, Ilmajoki). Teuvan kuntastrategiassa on maininta lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönottamisesta päätöksenteossa.

Lapsivaikutusten arviointia esiteltiin useissa eri yhteyksissä: kuntien luottamusjohdolle kuntavierailuilla, vierailuilla alueiden perhekeskustyöryhmissä sekä Lape sekä LaNuPe -työryhmissä. Myös toimintakulttuurin muutos -työryhmässä työpajassa testattiin lapsivaikutusten arvioinnin eräitä keskeisiä teemoja. SeAMK:n ja SONet BOTNIA:n osahankkeessa syntyneestä Muutoksen tuki-foorumin oppaassa "Toimintakulttuuria muuttamaan - Askeleita ja vinkkejä lapsen oikeuksien edistämiseen ja tietoperustaisuuden hyödyntämiseen lapsiperhepalveluissa" on esitelty myös lapsivaikutuksen arviointi yhtenä keinona toteuttaa lapsen oikeuksia tietoperustaisuus hyödyntäen.

Etelä-Pohjanmaan Lapsivaikutusten arvioinnin prosessimalli

Koska alkukartoituksessa nousi esille, että lapsivaikutusten arviointiin ei ole selkeää mallia olemassa, päädyttiin kokoamaan loppukesästä 2018 LAVA-työryhmä mallintamaan eteläpohjalaista prosessimallia lapsivaikutusten arviointiin. Työryhmään pyrittiin löytämään keskeiset tahot toimintakulttuurinmuutos -työryhmän puheenjohtajan kanssa. Näin ollen työryhmään kutsuttiin edustaja MLL:stä ja EVL -seurakunnasta sekä Teuvan kunnan sivistysjohtaja, joka oli toteuttanut ennakkovaikutuksen arvioinnin omassa kunnassaan. Myös Alajärven pilotin kokemus ja osallisuuden näkökulma tekniseltä puolelta nähtiin tärkeäksi sekä sote-puolen edustus. Hanketyöntekijä toimi sihteerin tehtävissä. Satunnaisesti työryhmän kokouksiin osallistuivat myös Sote-koordinaattori sekä Lape muutosagentti. Työryhmä kokoontui 7 kertaa syksyn aikana.

Työryhmän tuotoksena syntyi selkeä lapsivaikutusten arvioinnin [prosessimalli, ns. huoneentaulu](#), jota voi soveltaa erityyppisiä päätöksiä tehtäessä. [Liitteitä](#) (tsekkauslistoja, lisäinformaatiota ja lomakkeita) malliin tuli yhteensä 15 kpl. Mallin tueksi tehtiin ohjeistus ja ns. koulutuspaketiksi [PowerPoint-esitys](#). MLL:n Pohjanmaan piiri teki mallista Internet-version, [Prezi-esityksen](#). Kaikki tuotokset löytyvät hankkeen [internet-sivuilta](#) sekä [MLL Pohjanmaan piirin sivuilta](#).

Seuraavan sivun kuvassa 3. on Etelä-Pohjanmaan lapsivaikutusten prosessimallin kokonaisuus.

Kuva 3. Etelä-Pohjanmaan lapsivaikutusten prosessimalli (2018).

1	2	3	4	5
TUNNISTA TARVE	SUUNNITTELE PROSESSI	KARTOITA, KERÄÄ TIETOA JA KUULE	KUVAILE VAIKUTUKSET	TEE PÄÄTÖS, TIEDOTA JA SEURAA
<p>Vastuussa henkilö, jolle asia tulee valmisteltavaksi.</p> <p>Tunnista lapsivaikutusten arvioinnin tarve ja laajuus.</p> <p>ON lapsivaikutuksia → TEE LAVA</p> <p>Ei lapsivaikutuksia → PERUSTELE, miksi ei tehdä → VARMISTA lapsen edun huomioiminen → SEURAA JA ARVIOI tarve myöhemmin uudelleen.</p> <p>Tunnista asian/toiminnan taustalla olevat lait ja asian erityiskysymykset.</p>	<p>Ota muut tahot/työntekijät mukaan.</p> <p>Suunnittele prosessi: aikataulut, vastuut, tehtävät ja määrittele tarkasteltavat vaihtoehdot (mm. päätösvaihtojen hahmottaminen).</p> <p>Huomioi, mihin lapsiryhmiin vaikutukset kohdistuvat.</p> <p>Suunnittele, keneltä, mitä ja miten kysytään. Valitse menetelmä. Huomioi eri lapsiryhmien osallisuus.</p> <p>Tiedota kohderyhmiä.</p>	<p>Kokoa olemassa oleva taustatieto, esim. tilastot, tutkimukset, suunnitelmat tai strategiat.</p> <p>Toteuta suunnittelemasi tiedonkeruu, ota kohderyhmä(t) mukaan.</p>	<p>Tiivistä ja koosta tieto.</p> <p>Kuvaile vaikutukset tiedon perusteella.</p> <p>Tee lapsivaikutuksen arviointiin perustuvat suositukset päätöksentekoa varten.</p> <p>Tiedota kohderyhmiä.</p>	<p>Tee päätösehdotus/päätös perusteluineen. Osoita yhteys lapsivaikutuksiin.</p> <p>Tiedota päätöksentekoprosessista ja päätöksestä, huomioi prosessissa mukana olleet lapset ja perheet sekä muut kohde- ja viite ryhmät.</p> <p>Seuraa päätöksen vaikutuksia.</p>
<p>LIITTEET</p> <ol style="list-style-type: none"> Tunnista lapsivaikutusten arvioinnin tarve Esimerkkejä, milloin lapsivaikutukset tulisi arvioida Lapsivaikutusten arvioinnin laajuus Taustalla vaikuttavat lait Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet 	<p>LIITTEET</p> <ol style="list-style-type: none"> Suunnitelma aikatauluista, tehtävistä ja vastuunjaosta Päätösvaihtoehtojen muodostaminen Mitä ja mistä taustatietoa kerätään Osallisuus ja tiedonkeruun menetelmiä Esimerkki, kuinka kertoa lapsille LAVA VASTA Esimerkki tiedotteesta 	<p>LIITTEET</p> <p>Ei liitteitä</p>	<p>LIITTEET</p> <ol style="list-style-type: none"> Päätösvaihtoehtojen vertailu ja lomake kesto Esimerkit vertailuista: Soite, Jyväskylä, Lahti 	<p>LIITTEET</p> <ol style="list-style-type: none"> Esimerkki päätösehdotuksesta Esimerkki, kuinka kertoa LAVA:n tuloksista lapsille

LAVA koulutukset

Pilotit olivat toivoneet täsmäkoulutusta lapsivaikutusten arviointiin liittyen. Koulutussuunnittelutyö toteutettiin kesän aikana ja koulutukset toteutettiin yhteistyössä THL:n toimintakulttuurin osa-alueen projektipäällikkö Kati Honkasen ollessa pääkouluttaja ja hanketyöntekijä toimi avustavana kouluttajana. Tilaisuuksissa osallisuudesta kertoi konkreettisia esimerkkejä Lapuan kaupungin puutarhuri Raija Talvitie. Koulutukset pilottikunnissa ja Teuvalla tapahtuivat [THL:n julkaiseman](#) materiaalin mukaisesti. Materiaalit jaettiin osallistujille.

Koulutukset toteutuivat seuraavasti:

- 24.9.2018 Ilmajoella
- 26.9.2018 Teuvalla, I-osa
- 10.10.2018 Teuvalla, II-osa
- 11.10.2018 Kaksineuvoisessa (Kauhava)
- 26.10.2018 Lapualla

Tämän lisäksi hanketyöntekijä kävi kouluttamassa Lappajärvellä valtuuston iltakoulussa uudemman Etelä-Pohjanmaan prosessimallin mukaan. Koulutuksiin osallistui yhteensä 106 virkamiestä ja kunta-päätäjää kunnista.

Lapsibudjetoinnin jalkauttaminen

Lapsibudjetoinnin varsinaista kehittämistyötä tai pilotteja ei Etelä-Pohjanmaan LAPE-hankkeessa syntynyt. Lapsibudjetoinnista perusteita esiteltiin eteläpohjalaisille lapsiperheiden parissa toimiville tahoille 9.2.2018 pidetyssä seminaarissa, jossa Oulun kaupungin kehittämispäällikkö Elina Välikangas

esitteli lapsibudjetoinnin mallia. Lapsibudjetointia esiteltiin niin kunta-, Lape/LaNuPe- ja alueiden perhekeskuskierroksilla, mutta myös toimintakulttuurin muutos -työryhmässä.

Lape muutosagentin, hanketyöntekijän ja Etelä-Pohjanmaan Sote-maakuntaudistuksen taloushallinnon vastuuvastuun valmistelijan sekä tietokokonaisuustyön asiantuntijan kanssa pohdittiin mahdollisuudesta kytkeä lapsibudjetointia sote-maakuntaudistukseen tässä vaiheessa, mutta sen todettiin olevan vielä liian haasteellista kokonaisprosessitilanne huomioiden.

Loppuarviointia

Hankkeen loppuvaiheessa tehtiin jälleen kartoitusta siitä, miten lapsiystävällisen hallinto- ja toimintakulttuurin teemat ovat muuttuneet –vai ovatko muuttuneet hankekaudella. Kaikki 17 vastaajaa tulivat sivistystoimesta. Heidän mukaansa hankekaudella oli eniten pystytty vahvistamaan osallisuutta ja lapsivaikutusten arviointia ja vähiten edistetty lapsibudjetointia.

Vastauksissa nousi esille, että monissa kunnissa nuorisovaltuustot ja oppilaskunnat toimivat ja niitä hyödynnetään moninaisesti; esim. kysytään mielipiteitä koulujen laajenuksessa, kouluverkko selvityksessä tai oppilaskuntien edustajat ovat mukana opettajien haastattelussa opettajia valittaessa. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan myös lasten osallisuus. Lapsen oikeudet alkavat olla myös vastaajille tuttuja ja niistä on kerrottu esim. valtuustoseminaarissa ja järjestetty koulutusta. Lapsivaikutusten arviointeja on tehty tai niitä on suunniteltu tehtäväksi.

Kokonaisuutena koettiin, että toimintakulttuurin teemat ovat vahvistaneet tietoisuutta ja ymmärrystä ja saanut aikaan enemmän pyrkimystä lisätä lapsilähtöisyyttä. Toimintakulttuuri on muuttunut kokonaisuudessaan sovittelevammaksi. Teemoista on alkanut keskustelu, joka näkyy myös strategiatasolla. Todettiin kuitenkin, että teemojen käytäntöönviemisellä on edelleen vielä haasteita.

Yhteenveto tuloksista

- Tietoisuus lapsiystävällisen hallinto- ja toimintakulttuurin teemoista: lapsen oikeudet, yhteinen lapsikäsitys, lapsivaikutusten arviointi ml. osallisuus ja tietopohja, lapsibudjetointi sekä perheystävällinen työpaikka on vahvistunut luottamushenkilöillä, kuntien viranhaltijoilla, sekä lapsiperheiden parissa työskentelevillä toimijoilla.
- Kuntien luottamushenkilöitä ja viranhaltijoita on tavoitettu noin 245 henkilöä 13 kunnan kuntavierailulla.
- Seinäjoen kaupunki haki ja pääsi Unicefin Lapsiystävällinen kunta -ohjelmaan.
- Osaamista lapsivaikutusten arvioinnista vahvistettiin koulutuksella ja seminaareilla.
- Lapsivaikutusten arvioinnin koulutukset toteutuivat viidellä paikkakunnalla, joihin osallistui yhteensä 106 henkilöä.
- Pilotissa mallinnettiin lapsivaikutusten arvioinnin prosessia ja vahvistettiin lasten osallisuutta (vastauksia 781 lapselta). Pilotissa tehtiin lapsiystävällinen sovellettava malli siitä, kuinka kertoa lapselle mihin asiaan häneltä kysytään näkökulmaa ja mielipidettä. Lapsivaikutusten arviointeja saatiin päätökseen myös muissa kunnissa.

- Lapsivaikutusten arviointiin syntyi käyttöönotettavaksi [prosessimalli](#) sekä sen tueksi [liitteet](#) (tsekkauksia, lomakkeita, taustainformaatiota) ja Internetpohjainen [Prezi-malli: <https://pohjanmaanpiiri.mll.fi/toiminta/mll-lape-muutosohjelmassa/lapsivaikutusten-arviointi/>](#)
- Lapsivaikutusten arviointi on kirjattu [kuntastrategiaan mm. Teuvalla](#), hyvinvointisuunnitelmiin mm. Seinäjoella ja Ilmajoella ja sen tietoisuus on lisääntynyt eri toimijoiden keskuudessa.
- Lapsibudjetointia jalkautettiin maakuntaan.

Kehittämistyön jatkumo hankkeen jälkeen

Kansallisessa lapsistrategian valmistelutyössä on lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetoinnin teemat nostettu vahvasti esille.

Kehittämistyö jatkuu osin Lape -siltauksen toimenpiteillä, osin teemat kulkevat maakunnallisen LAPE -työryhmän sisällöissä.

LAVA-työryhmä jatkaa kokoontumisia 2 x vuodessa, mahdollisesti laajentaen työryhmää. Jokainen työryhmän jäsen vastaa jatkossa omissa organisaatioissaan lapsivaikutusten arvioinnin tekemisen lapsiin kohdistuvissa päätöksissä ja edelleen teeman ylläpitämisen keskusteluissa. Selevitetään myös mahdollisuutta vahvistaa koulutuksellista näkökulmaa, esim. MLL:n kautta.

Suositukset jatkotoimenpiteiksi

- Lapsiystävällisen hallinto- ja toimintamallin teemat: lapsen oikeudet, lapsivaikutusten arviointi ml. osallisuus, lapsibudjetointi teemat tulee pitää esillä maakunnallisessa LAPE -ryhmässä ja Lape-siltaustoimenpiteissä.
- Tietoisuus teemoista tulee viedä luottamushenkilöille ja päättäjille kuntien johtavien viranhaltijoiden kautta ja tukemana.

Lapsivaikutusten arvioinnin kehittämisen osa-alueella ovat nousseet seuraavat suositukset jatkotoimenpiteiksi:

- Lapsivaikutusten arvioinnin malli tulee ottaa käyttöön lapsiin kohdistuvissa päätöksissä
- Lapsivaikutusten arviointi tulee viedä kuntien ja sen eri toimialojen eri strategioihin, hyvinvointiohjelmiin ja muihin merkittäviin asiakirjoihin, myös tekninen toimi huomioiden
- Jokaisen toimialan päätöksentekoaikojen tulee tehdä virallinen päätös LAVA:n tekemisestä ja toteuttamisesta
- Kunnissa tulee olla vastuhenkilö, joka varmistaa lapsivaikutusten arvioinnin toteutumisen lapsiin kohdistuvissa päätöksissä
- Lapsivaikutusten arvioinnista tulee tiedottaa ja kouluttaa luottamushenkilöitä, johtotasoa sekä päätöksiä valmistelevia viranhaltijoita.

Lähteet ja materiaalit

Lapsivaikutusten arviointimalli Etelä-Pohjanmaa: http://uusiep.fi/wp-content/uploads/2018/11/epn-lava_malli-23.11.2018.pdf

Lapsivaikutusten arviointimallin liitteet: <https://pohjanmaanpiiri.mll.fi/toiminta/mll-lape-muutosohjelmassa/lapsivaikutusten-arviointi/>

Prezi, EP:n LAVA-malli: https://prezi.com/oonhn2gnhgu_/copy-of-etela-pohjanmaan-lava/?utm_campaign=share&utm_medium=copy

Lapsivaikutusten arviointi Etelä-Pohjanmaalla: <http://uusiep.fi/tutustu/hankkeet/#etela-pohjanmaan-lape-hanke>

Lisätiedot: Auli Romppainen, Satu Mäki-Fossi ja Eija Ala-Toppari-Peltola